

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.7.31>

УДК 65.050.9

Н. В. Прус,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту охорони здоров'я,

Національний медичний університет імені О.О.Богомольця

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8410-7125>

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

N. Prus,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of

Management of Health Care Management,

Bogomolets National Medical University

PECULIARITIES OF COST PLANNING IN ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

В статті проведено аналіз наукових джерел щодо визначення поняття «планування». Виокремлено рівні планування діяльності у системі забезпечення економічної безпеки підприємства. – стратегічне, тактичне, оперативне; ситуативне. Встановлено, що кожен з рівнів планування діяльності системи економічної безпеки підприємства має включати планування витрат. Уточнено поняття планування витрат у забезпеченні економічної безпеки підприємства. Встановлено, що результатом процесу планування витрат у такому розумінні є створення плану, що має бути підґрунтям узгодження цілей підприємства та його ресурсних можливостей з урахуванням впливу загроз зовнішнього середовища підприємства. Досліджено та визначено ролі планування витрат у забезпеченні економічної безпеки

підприємства, головними з яких є фундаментальна, сполучна та коментуюча, а другорядними – оцінювальна та забезпечуюча. Сформовано класифікацію принципів планування. Проаналізовано ступінь застосування класичних принципів планування при складанні стратегічних, тактичних та оперативних планів витрат щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Ґрунтуючись на положеннях нової інституціональної економічної теорії та ресурсно-функціональному підході до тлумачення сутності економічної безпеки підприємства, висунуто гіпотезу щодо впливу співвідношення трансформаційних і трансакційних витрат на економічну безпеку підприємства. Виокремлено особливості планування трансформаційних та трансакційних витрат у забезпеченні економічної безпеки підприємства. Визначено, що планування витрат у забезпеченні економічної безпеки підприємства може бути представлене як процес, функція управління, технологія. Виокремлено та розкрито особливості, які притаманні кожному етапу планування трансформаційних та трансакційних витрат у часовому горизонті. Таке розмежування підходів до планування трансформаційних та трансакційних витрат дає змогу більш детально розглянути його особливості за кожним напрямком, оптимізувати вибір методів та процедур планування таких витрат і підвищувати якість їх планування, що сприятиме забезпеченню економічної безпеки підприємства на певному рівні.

The article analyzes scientific sources regarding the definition of the term of «planning». Levels of planning in the system of ensuring economic security of the enterprise have been distinguished. - strategic, tactical, operational; situational It has been established that each of the levels of activity planning of the enterprise's economic security system should include cost planning. The term of cost planning in ensuring economic security of the enterprise has been clarified. It has been established that the result of the cost planning process in this sense is the creation of a plan which should be the basis for harmonizing the enterprise's goals and its resource capabilities taking into account the impact of threats from the enterprise's external environment. The roles of cost planning in ensuring economic security of the enterprise have been studied and determined, the main ones are - fundamental, connecting and commenting, and the secondary ones - evaluative and ensuring. The classification of planning principles has been formed. The degree of application of classical planning principles in the preparation of strategic, tactical and operational expenditure plans for ensuring the economic security of the enterprise

has been analyzed. Based on the provisions of the new institutional economic theory and the resource-functional approach to the interpretation of the essence of the economic security of the enterprise a hypothesis was put forward regarding the influence of the ratio of transformational and transactional costs on the economic security of the enterprise. The peculiarities of planning transformational and transactional costs in ensuring economic security of the enterprise have been highlighted. It was determined that cost planning in ensuring the economic security of the enterprise can be represented as a process, management function, and technology. Features that are inherent in each stage of planning transformational and transactional costs in the time horizon have been highlighted and disclosed. This differentiation of approaches to planning transformational and transactional costs makes it possible to examine its features in each direction in more detail, to optimize the choice of methods and procedures for planning such costs, and to increase the quality of their planning which will contribute to ensuring the economic security of the enterprise at a certain level.

Ключові слова: витрати, ресурси, планування, підприємство, економічна безпека, транзакційні витрати, трансформаційні витрати.

Keywords: costs, resources, planning, enterprise, economic security, transaction costs, transformation costs.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Вплив витрат на економічну безпеку підприємства є очевидним. На думку деяких авторів [7], найважливішими умовами забезпечення економічної безпеки підприємства є «...мінімізація витрат підприємства, адаптація до нововведень і розширення сфери використання послуг інфраструктури ринку. Представляється, що саме ці умови здатні найістотніше вплинути на формування прибутку підприємства, забезпечивши тим самим його економічну безпеку» [7, с. 122]. Із цього приводу слід зауважити, що скорочення витрат може бути лише засобом тимчасового забезпечення економічної безпеки підприємства. Водночас, ухвалюючи рішення щодо скорочення витрат, не слід забувати, що витрати умовно поділяються на високопродуктивні та непродуктивні, перші з них «працюють» на збільшення прибутків підприємства, другі є певним баластом,

тому скорочення і навіть мінімізація мають стосуватися лише других, тобто непродуктивних, витрат. Авторська позиція зводиться до того, що найважливішою передумовою забезпечення економічної безпеки підприємства є не мінімізація витрат, а їх оптимізація. Оптимізувати витрати в системі економічної безпеки підприємства, враховуючи вплив співвідношення трансформаційних та трансакційних витрат на економічну безпеку підприємства, можливо за допомогою їхнього планування. Тому визначення особливостей планування витрат у цілому і трансформаційних та трансакційних у забезпеченні економічної безпеки підприємства зокрема є важливим науково-практичним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання, пов'язані із плануванням витрат, постійно привертають увагу дослідників. У працях вітчизняних та зарубіжних авторів, серед яких можна виділити роботи Р. Акоффа [1], І. Ворста [3], О. Кузьміна [9], М. Мескона [10], В. Москалюка [13], В. Нелепа [11], О. Орлова [12], Ф. Тейлора [15] та ін., проаналізовано сутність процесу планування, його принципи, види, роль та значення, розроблено низку методичних підходів. Проте досліджень щодо планування витрат у забезпеченні економічної безпеки підприємства на сьогодні немає.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) лежить у площині визначення місця, ролі та особливостей планування витрат у цілому і трансформаційних та трансакційних у забезпеченні економічної безпеки підприємства зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначимось термінологічно. Преш за все, розглянемо поняття «планування», сутність якого змінювалась залежно від характеру економічних відносин у нашій країні. Так, за часів адміністративно-командної системи планування розуміли як «...сукупний процес дій колективу працівників з установавання завдань, що визначають напрямки, темпи, пропорції і результати їхніх робіт, на різні періоди часу» [8].

З переходом нашої країни до ринкових відносин розуміння поняття «планування» змінилося, з'явилося багато підходів до його визначення. Основні підходи різних авторів до трактування поняття «планування» наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Підходи до трактування поняття «планування»

Сутність	Визначення	Автор
Діяльність	Планування – це дії, необхідні для досягнення цілей організації чи громадян у регіоні, країні, світі	Бенвеністе Г. [2]
	Планування – це цілеспрямована інтелектуальна діяльність людей, яка має на меті визначення цілей і завдань функціонування певних систем та шляхів і методів досягнення цих цілей і завдань	Нелеп В. [11]
Вид управлінської діяльності	Планування – вид управлінської діяльності (трудових процесів), який визначає перспективу і майбутній стан організації	Кузьмін О., Мельник О. [9]
Функція менеджменту	Планування є провідною функцією управління, що забезпечує цілеспрямовану, науково обґрунтовану стратегію і тактику господарської поведінки	Козаченко Г., Погорелов Ю. [14]
Проектування майбутнього	Планування – це проектування майбутнього і бажаних шляхів його досягнення	Акофф Р. [1]
	Планування являє собою навмисну спробу здійснити вплив, керувати розмахом, швидкістю і наслідками змін	Хадсон К. [17]
Процес	Планування – процес, за допомогою якого система пристосовує свої ресурси до змін зовнішніх і внутрішніх умов	Джонсон Р., Каст Ф., Розенцвейг Д. [5]
	Планування – це процес вибору цілей і рішень, необхідних для їх досягнення	Мескон М. [10]
Систематизація факторів	Планування розглядається як продумане визначення і систематизація факторів, що сприяють успішній діяльності підприємства	Болт Г. [3]
Опис результатів	Планування – це опис очікуваних результатів економічної діяльності на майбутній період у момент складання планів фірми	Ворст І., Ревентлоу П. [4]
Досягнення цілей	Планування – це досягнення цілей при визначеній програмі дій, якою керівник повинен керуватися	Янг С. [19]

Джерело: складено на основі систематизації джерел [1, 2, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 14, 17, 19]

Проведений аналіз наукових джерел щодо визначення поняття «планування» дав можливість сформулювати авторське розуміння цього поняття. Під плануванням пропонується розуміти безперервний процес постановки цілей, обґрунтування управлінських рішень, необхідних для досягнення цілей підприємства.

Планування у забезпеченні економічної безпеки відіграє дуже важливу роль. Планування – перший найбільш значущий етап процесу забезпечення економічної безпеки підприємства. На основі системи планів, створених на підприємстві, у подальшому здійснюється вся діяльність, у тому числі із забезпечення економічної безпеки підприємства.

У науковій літературі виділяють кілька рівнів планування діяльності у системі забезпечення економічної безпеки підприємства – стратегічне, оперативне; ситуативне оперативне. Усі ці рівні різняться об'єктами планування, цілями, точністю, деталізацією, термінами виконання. Стратегічне планування спрямоване на реалізацію політики безпеки організації, деталізацію основних кроків вищого керівництва щодо зниження рівня загроз і ризиків, посилення конкурентних позицій і на цій основі створення сприятливих умов для розвитку організації та успішного досягнення поставленої місії [16, с. 189]. Головною метою оперативного планування є поетапне досягнення довгострокових стратегічних цілей забезпечення економічної безпеки підприємства на основі побудови і постійного розвитку комплексної системи протидії загрозам. Особливу увагу при здійсненні оперативного планування слід звертати на раціональний розподіл корпоративних ресурсів, а також на вибір технологій, технічних засобів, форм і методів роботи з досягнення оперативних, а в кінцевому рахунку і стратегічних цілей безпеки. Ситуативне планування проводиться з метою підготовки та проведення окремих заходів щодо протидії несподівано виникаючим загрозам, пов'язаним з поточною діяльністю підприємства.

На кожному із цих рівнів планування діяльності із забезпечення економічної безпеки підприємства здійснюється і планування витрат, оскільки відповідність між цілями та ресурсними можливостями підприємства є основою для обґрунтування основних напрямів його діяльності з виконання головної мети. Під плануванням витрат у системі економічної безпеки підприємства розуміється процес, перебіг якого передбачає обґрунтування розподілу ресурсів підприємства за окремими функціональними напрямками відповідно до його цілей.

Процес планування діяльності системи економічної безпеки підприємства за [16] складається з кількох послідовних етапів: діагностика зовнішнього та внутрішнього середовищ, оцінювання реального стану підприємства; встановлення цілей своєї діяльності щодо забезпечення економічної безпеки підприємства (іноді це передує аналізу середовища); стратегічний аналіз реальних і потенційних небезпек, загроз та ризиків; вибір однієї з альтернативних стратегій економічної безпеки та її опрацювання; складання стратегічного плану діяльності щодо забезпечення економічної безпеки підприємства; розробка оперативних планів забезпечення економічної безпеки підприємства; визначення передумов для розробки ситуативних оперативних планів забезпечення економічної безпеки підприємства. На нашу думку, по-перше, цей перелік етапів планування діяльності системи економічної безпеки підприємства має бути доповнений етапом формування чи планування набору корпоративних ресурсів. Адже етапові постановки цілей підприємства повинен передувати етап розрахунку ресурсних можливостей підприємства. По-друге, слід зауважити, що процес планування діяльності системи економічної безпеки повинен здійснюватись у тісному взаємозв'язку із процесом планування фінансово-господарської діяльності підприємства. По-третє, однією з головних умов функціонування системи економічної безпеки підприємства є наявність чітко сформульованої цілей підприємства. Під цілями підприємства мається на увазі чітко й однозначно сформульовані наміри, подані у вигляді переліку основних показників, які підлягають досягненню і зазвичай мають кількісну оцінку. Вони задають напрям розвитку підприємства і відображають бажаний стан, якого необхідно досягти в майбутньому. Для відображення цілей необхідно використовувати системний підхід, тобто створити систему цілей, яка б відображала потреби підприємства з точки зору як зовнішнього, так і внутрішнього середовищ [18]. Для досягнення головної мети потрібно довести її зміст до кожного рівня системи управління і до кожного виконавця на підприємстві. Це можна забезпечити за допомогою декомпозиції цілей та завдань, тобто побудови «дерева цілей» [18], при чому кожному етапу в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства має відповідати певний рівень цілей підприємства. Отже, для

здійснення цілей підприємства розраховуються його потреби в різних ресурсах і формується набір корпоративних ресурсів підприємства, за рахунок раціонального використання яких воно має досягти поставлених цілей. По-четверте, кожен з етапів планування діяльності системи економічної безпеки підприємства має включати планування витрат. Авторське розуміння процесу планування діяльності системи економічної безпеки з визначенням у ньому місця планування витрат наведено на рис. 1.

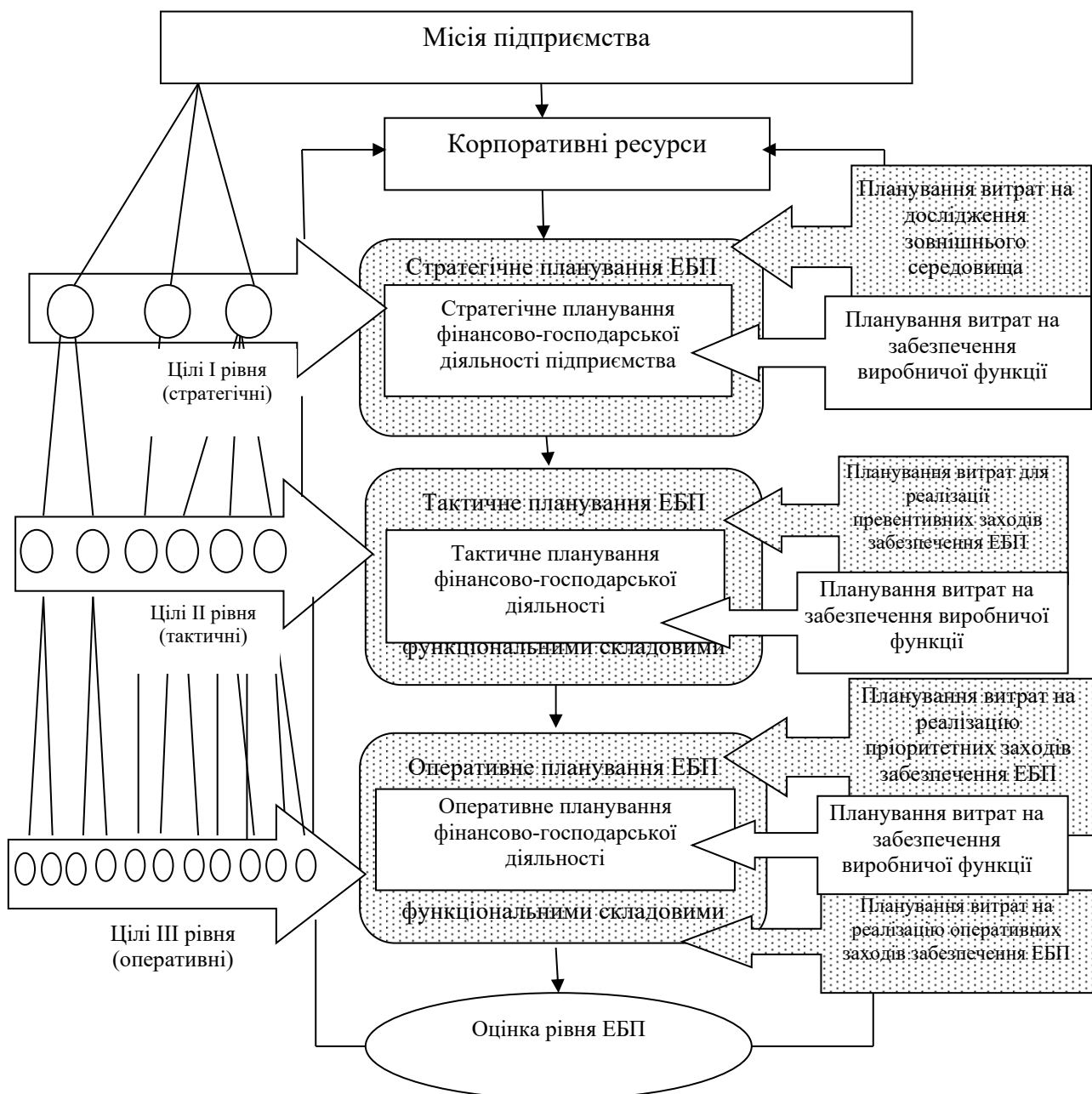

Рис 1. Місце планування витрат у процесі забезпечення економічної безпеки підприємства

Джерело: розроблено з використанням [6]

Як зазначалося вище, планування відіграє дуже важливу роль у забезпеченні економічної безпеки підприємства, проте, роль планування витрат у системі економічної безпеки дотепер залишається не визначеною. На нашу думку, планування витрат у системі економічної безпеки відіграє декілька ролей (рис.2), головними з яких є фундаментальна, сполучна та коментуюча. Фундаментальна роль планування витрат у забезпеченні економічної безпеки полягає в тім, що за допомогою планування витрат стає можливим раціональний розподіл ресурсів підприємства, що є однією з головних умов забезпечення економічної безпеки підприємства.

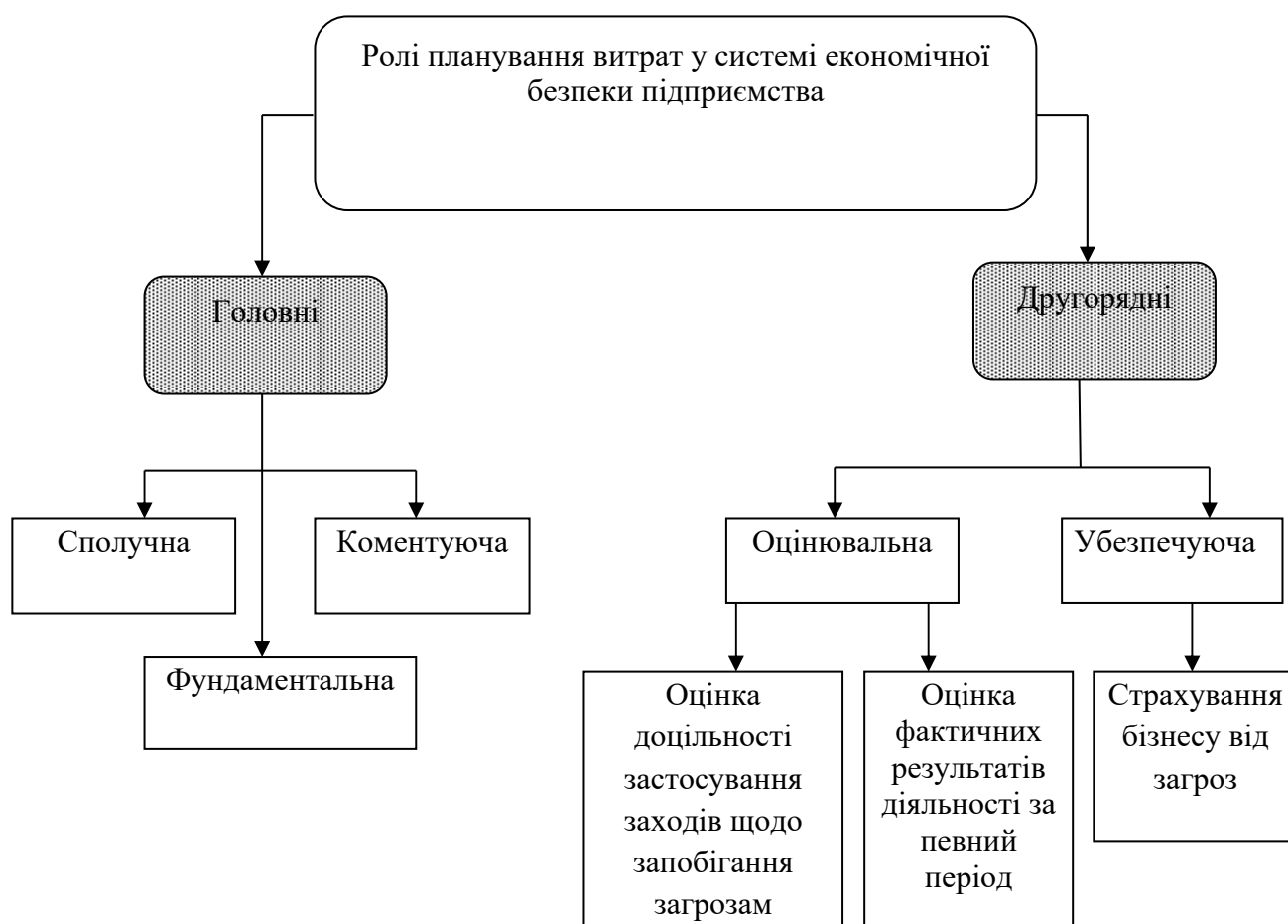

Рис. 2. Ролі планування витрат у забезпеченні економічної безпеки підприємства

Джерело: розроблено автором

Сутність коментуючої ролі планування витрат у забезпеченні економічної безпеки полягає в здійсненні інформаційно-аналітичного супроводу процесу забезпечення економічної безпеки підприємства. Такий

супровід забезпечує комунікаційний взаємозв'язок між процесом забезпечення економічної безпеки підприємства та плануванням витрат.

Сполучна роль планування витрат сприяє здійсненню логічних та своєчасних переходів при ухваленні управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

До другорядних ролей планування витрат у забезпеченні економічної безпеки підприємства можна віднести оцінювальну та убезпечуючу. Убезпечуюча роль полягає в тому, що план з витрат є своєрідною програмою страхування бізнесу від можливих загроз. Тобто при складанні плану детально відпрацьовується стратегія, проводиться аналіз зовнішнього та внутрішнього середовищ, оцінюються ресурси підприємства, розглядається можливість забезпечення економічної безпеки за кожною її складовою, що дає можливість уникнути помилок ще на папері, а не на практиці.

Оцінювальна роль планування витрат полягає в тому, що величина витрат на забезпечення економічної безпеки підприємства може бути оцінена на доцільність, тобто оцінено наскільки величина цих витрат перевищує рівень, при якому втрачається економічний сенс їх застосування.

Планування витрат є засобом, за допомогою якого управлінець може оцінити фактичні результати діяльності підприємства за певний період, ступінь досягнення ним його цілей і діагностувати стан економічної безпеки підприємства.

Планування витрат у забезпеченні економічної безпеки підприємства має відповідати цілій низці принципів планування. Принципи планування можна поділити на класичні та загальноекономічні (рис. 3). До класичних принципів планування слід віднести принципи, що вперше були сформульовані А. Файолем [15], а саме: єдність, безперервність, гнучкість і точність та принцип участі, який пізніше обґрунтований Р. Акоффом [1].

У сучасній вітчизняній науці і практиці планування, крім розглянутих класичних вимог, широку популярність мають такі загальноекономічні принципи: системність, цілеспрямованість, комплексність, оптимальність, ефективність, науковість, пріоритетність, збалансованість, зайнятість,

директивність, самостійність, рівнонапруженість, конкретність, об'єктивність, динамічність, ризик та ін.

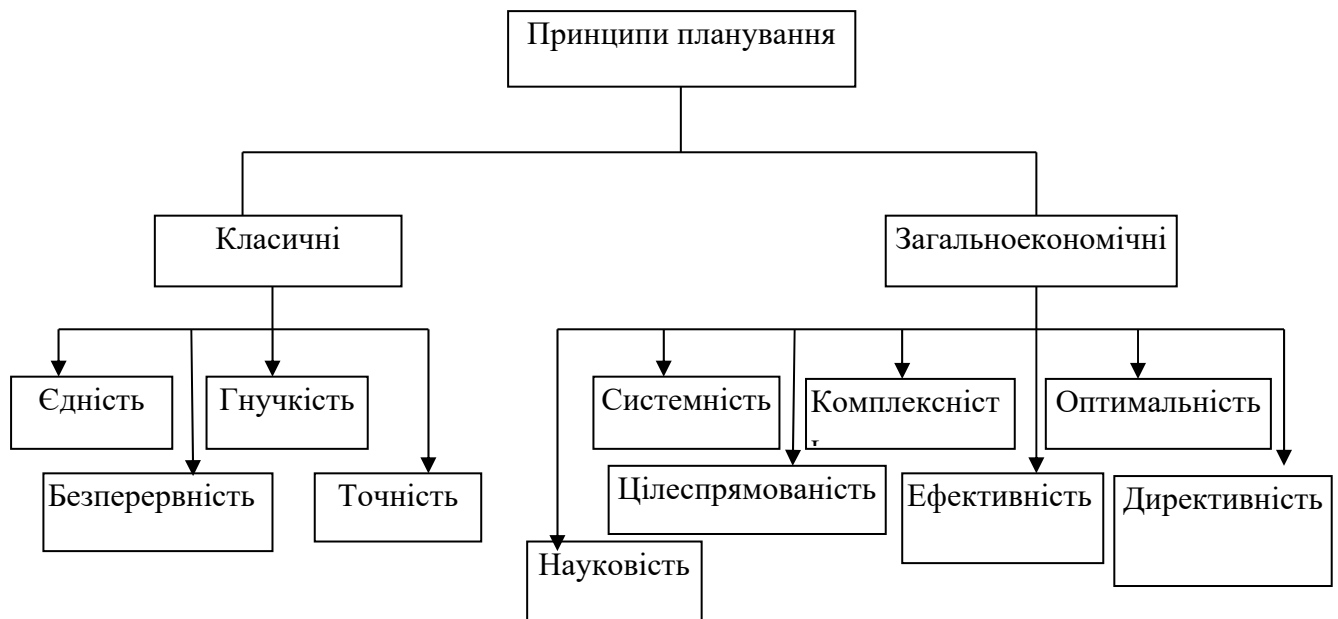

Рис. 3. Класифікація принципів планування

Джерело: складено за [1, 15].

Із загальноекономічних принципів найбільш значущими при плануванні витрат у системі економічної безпеки можна вважати:

принцип стратегічної спрямованості управлінських рішень щодо планування витрат. При ухваленні рішень про ті чи інші витрати слід виходити з необхідності їх відповідності стратегічним цілям і завданням розвитку підприємства. У деяких випадках доцільно піти на збільшення одного виду витрат заради отримання істотнішого виграшу в майбутньому, що повною мірою стосується співвідношення трансформаційних та трансакційних витрат підприємства;

принцип оптимізації витрат, досягнення оптимального співвідношення між витратами і результатами. Оскільки одним із завдань щодо забезпечення економічної безпеки є забезпечення максимальної ефективності діяльності підприємства, то під оптимізацією витрат слід розуміти досягнення максимально можливого в даних конкретних умовах перевищення результатів над витратами. Оптимізація витрат повинна здійснюватися безперервно.

Детальніше ступінь застосування класичних принципів планування при складанні стратегічних, тактичних та оперативних планів витрат щодо забезпечення економічної безпеки підприємства наведено в табл. 2.

Таблиця 2. Застосування принципів планування при складанні планів витрат щодо забезпечення економічної безпеки підприємства

Принципи планування	Види планування		
	Стратегічне	Тактичне	Оперативне
Єдності	Реалізується повною мірою	Реалізується повною мірою	Реалізується повною мірою
Безперервності	Частково	Частково	Реалізується повною мірою
Гнучкості	Фрагментарно або не реалізовується	Частково	Реалізується повною мірою
Точності	Фрагментарно або не реалізовується	Частково	Реалізується повною мірою
Участі	Фрагментарно або не реалізовується	Фрагментарно або не реалізовується	Реалізується повною мірою

Джерело: розроблено автором

Аналізуючи дані табл. 2, слід відзначити, що принципи планування можуть реалізовуватися повною мірою при оперативному (короткостроковому) плануванні. Тому що лише на рівні виконавців розробляються детальні (найбільш точні) плани із чіткими часовими, обсяговими, ресурсними параметрами, у розробці яких мають змогу взяти участь самі виконавці та відкоригувати їх залежно від обставин, які склалися на підприємстві.

Оскільки науковим підґрунтям даного дослідження обрано положення нової інституціональної економічної теорії і ресурсно-функціонального підходу до розуміння сутності економічної безпеки підприємства та висунуто гіпотезу щодо впливу співвідношення трансформаційних та трансакційних витрат на економічну безпеку підприємства, то маємо розглянути планування цих видів витрат щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Планування трансформаційних та трансакційних витрат має певні особливості, тому актуальним є питання розмежування підходів до їх планування. Головною особливістю планування трансформаційних та трансакційних витрат є те, що таке планування може бути представлене як процес, функція, технологія (табл. 3).

Таблиця 3. Особливості планування трансформаційних та трансакційних витрат у забезпеченні ЕБП

Етапи планування	Планування трансформаційних витрат		Планування трансакційних витрат	
	Довгостроковий період	Короткостроковий період	Довгостроковий період	Короткостроковий період
Планування витрат як процес				
Визначення мети	Здійснює вище керівництво	Здійснює плановий відділ, керівники підрозділів	Здійснює вище керівництво	Здійснюють плановий відділ, маркетингові служби, керівники підрозділів
Формування інформаційного забезпечення та обробка інформації	Здійснюється за допомогою евристичних методів	Здійснюється на основі нормативно-довідкової літератури, опису технології виробництва	Здійснюється на основі регулярної та нерегулярної звітності бухгалтеру підприємства, а також інформації, отриманої внаслідок аналітичної експертної оцінки	Здійснюється на основі регулярної та нерегулярної звітності бухгалтеру підприємства, а також інформації, отриманої внаслідок аналітичної експертної оцінки
Передбачення впливу ймовірних та функціональних чинників	Використовуються розрахунково-конструкторський, нормативний підходи, економіко-математичне моделювання	Використовуються розрахунково-конструкторський, нормативний підходи, економіко-математичне моделювання	Використовуються вірогіднісні методи (екстраполяції) і методи експертних оцінок	Використовуються вірогіднісні методи (екстраполяції) і методи експертних оцінок
Розробка плану	Використовується прямий підхід до планування. Результатом розробки плану може стати абсолютний оптимум		Використовується зворотній підхід до планування. Результатом розробки плану може стати відносний оптимум	
Реалізація і контроль за виконанням плану	Метод експериментального аналізу		Метод аналогії	
Планування витрат як технологія				
Особливості планування витрат	Планування носить періодичний, безперервний характер, при цьому використовується «кругова» технологія		Планування носить неперіодичний, фрагментарний характер. Строк дії розрахункових показників довший і може бути розрахований на кілька періодів розрахунку трансформаційних витрат. Використовується технологія «зверху-вниз»	

Джерело: розроблено автором

У загальному розумінні термін «процес» – це послідовна зміна явищ, станів розвитку будь-чого; сукупність послідовних дій для досягнення будь-якого результату. Традиційно процес поділяють на етапи. Процес планування витрат містить низку послідовних етапів, від кожного з яких, зрештою, залежить ефективність планування. Етапи планування трансформаційних та трансакційних витрат такі: визначення мети; формування інформаційного забезпечення та обробка інформації; передбачення впливу ймовірнісних та функціональних чинників; розробка плану; реалізація плану і контроль за його виконанням.

Кожному етапу планування трансформаційних та трансакційних витрат притаманні певні особливості, а також відмінності у часовому горизонті. Так, при плануванні на короткотерміновий період трансформаційних та трансакційних витрат планова чисельність персоналу майже однакова, її складають керівники підрозділів та планового відділу, але не слід забувати, що відділ маркетингу служба збуту при плануванні трансакційних витрат також мають великий вплив на формування реального плану.

Формування інформаційного забезпечення при плануванні трансформаційних витрат здійснюється за допомогою евристичних методів у довгостроковому періоді та на основі нормативно-довідкової літератури, опису технології виробництва при короткостроковому плануванні. Джерелом інформаційного забезпечення при плануванні трансакційних витрат є регулярна та нерегулярна звітність бухгалтерського обліку підприємства, а також інформація, яка отримана внаслідок аналітичної експертної оцінки.

Вплив ймовірнісних та функціональних чинників можна передбачити, плануючи трансформаційні витрати з використанням розрахунково-конструктивного, нормативного підходу та економіко-математичного моделювання, а при плануванні трансакційних витрат використовуються вірогіднісні методи (екстраполяції) і методи експертних оцінок.

При плануванні трансформаційних витрат використовується прямий підхід, тоді як при плануванні трансакційних витрат – зворотний. Відповідно, результатом розробки є план, якому властивий абсолютний оптимум, а в іншому випадку – відносний.

Методи, які використовуються при реалізації та здійсненні контролю за виконанням планів, для різних видів витрат також різні. Так, для реалізації плану по трансформаційних витратах застосовується метод експериментального аналізу, а по трансакційних витратах – дескриптивний, метод аналогій.

Планування трансформаційних та трансакційних витрат як функція. Зважаючи на те, що функція – це роль, яка виконується суб'єктом чи об'єктом у певній сфері діяльності, пропонується виділяти такі складові елементи функції планування у розрізі окремих об'єктів, а саме: трансформаційних та трансакційних витрат: підфункції, що застосовуються при плануванні і трансформаційних, і трансакційних витрат; підфункції, що застосовуються при плануванні тільки трансформаційних витрат; підфункції, що застосовуються при плануванні тільки трансакційних витрат.

Планування трансформаційних та трансакційних витрат як технологія – це комплекс організаційних заходів, операцій і прийомів, направлених на досягнення певної управлінської мети. Слід зазначити, що саме технологічні відмінності планування трансформаційних та трансакційних витрат носять найбільш істотний характер. Технологія планування трансформаційних витрат має періодичний, безперервний характер, а технологія планування трансакційних – неперіодичний, фрагментарний характер. Строк дії розрахункових показників трансакційних витрат довший і може бути розрахований на кілька періодів розрахунку трансформаційних витрат. При плануванні трансформаційних витрат використовується «кругова» технологія, а при плануванні трансакційних – технологія «зверху-вниз». При плануванні трансформаційних витрат використовується прямий підхід зі

встановленням логічної мети, тоді як при плануванні трансакційних витрат – зворотний.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Таким чином, проведений аналіз наукових джерел щодо визначення поняття «планування», дав можливість сформулювати авторське розуміння цього поняття. Під плануванням витрат у забезпеченні системі підприємства пропонується розуміти процес, перебіг якого припускає обґрунтування розподілу ресурсів підприємства за окремими функціональними напрямками відповідно до його цілей. Результатом процесу планування витрат у такому розумінні є створення плану, що має бути підґрунтям узгодження цілей підприємства та його ресурсних можливостей з урахуванням впливу загроз зовнішнього середовища підприємства.

Планування трансформаційних та трансакційних витрат у забезпеченні економічної безпеки підприємства має певні особливості, однією з яких є те, що таке планування може бути представлене як процес, функція, технологія. Таке розмежування підходів до планування трансформаційних та трансакційних витрат дає змогу детальніше розглянути його особливості за кожним напрямком, оптимізувати вибір методів та процедур планування таких витрат та підвищити якість їх планування, що сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки підприємства. До перспектив подальших розвідок належить розробка комплексу показників результативності діяльності підприємства для використання в багатокритеріальній оптимізаційній моделі, застосування якої дозволить удосконалити планування витрат підприємства, що поліпшить забезпечення економічної безпеки і таким чином дозволить підвищити рівень економічної безпеки підприємства.

Література

1. Акофф Р. Планирование будущего корпорации. / пер. с англ. под общ. ред. д.э.н. В. И. Данилова–Данильяна. Москва: Прогресс, 1985. 328 с.

2. Бенвенисте Г. Овладение политикой планирования / пер. с англ. под ред. А. И. Калантаровой. Москва: Издательская группа «ПРОГРЕСС «УНИВЕРС», 1994. 304 с.
3. Болт Г. Дж. Практическое руководство по управлению сбытом / пер. с англ. под ред. Ф. А. Крутикова. Москва: Экономика, 1991. 270 с.
4. Ворст И., Ревентлоу П. Экономика фирмы : учебник. / пер. с датского А. М. Чеканского, О. В. Рождественского. Москва: Высшая школа, 1994. 272 с.
5. Джонсон Р., Каст Ф., Розенцвейг Д. Системы и руководство системами / пер. с англ. под ред. Ю. В. Гаврилова и Ю. Т. Печатникова. Москва: Советское радио, 1971. 53 с.
6. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. проф. С. Ф. Покропивного. Київ: КНЕУ, 2003. 608 с.
7. Козаченко А. В., Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : монографія. Киев: Либра, 2003. 280 с.
8. Краюхин Г. А. Планирование на машиностроительных предприятиях (объединениях) : учебник. Донецк: Высшая школа, 1984. 312 с.
9. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Теоретичні та прикладні засади менеджменту : навч. посіб. Львів: НУ «ЛП», 2002. 228 с.
10. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента / пер. с англ. под общ. ред. О. И. Медведь. Москва: Вильямс, 2016. 665 с.
11. Нелеп В. М. Планування на аграрному підприємстві : підруч. Київ: КНЕУ, 2004. 495 с.
12. Орлов О. О. Планування діяльності промислового підприємства : підруч. Київ: Скарби, 2002. 336 с.
13. Батенко Л. П., Белов М. А., Москалюк В. Є. Планування діяльності промислового підприємства : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 384 с.
14. Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С., Хлапьонов Л. Ю., Макухин Г. А. Управління затратами підприємства : монографія. Київ: Лібра, 2007. 320 с.
15. Файоль А., Эмерсон Г., Тейлор Ф., Форд Г. Управление – это наука и искусство. Москва: Республика, 1992. 351 с.

16. Кириченко О. А., Лаптев С. М., Пригунов П. Я., Захаров О.І. Управління фінансово-економічною безпекою : навч. посіб. Київ: Дорадо-Друк, 2010. 480 с.
17. Хадсон К. Л. Организация и управление предприятием / пер. с англ. Москва.: Экономика, 1998. 325 с.
18. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підруч. Київ: КНЕУ, 2004. 699 с.
19. Янг С. Системное управление организацией / пер. с англ. под ред. С. П. Никанорова, С. А. Батасова. Москва.: Советское радио, 1972. 454 с.

References

1. Akoff, R. (1985) *Planirovanie budushhego korporacii* [Planning for the future of a corporation], Progress, Moscow, Russia
2. Benveniste, G. (1994) *Ovladenie politikoj planirovanija* [Mastery of planning policy], Izdatel'skaja gruppа «PROGRESS «UNIVERS», Moscow, Russia.
3. Bolt, G. Dzh. (1991) *Prakticheskoe rukovodstvo po upravleniju sbytom* [A Practical Guide to Sales Management], Jekonomika, Moscow, Russia.
4. Vorst, I. and Reventlou, P. (1994) *Jekonomika firmy* [Firm economics], Vysshaja shkola, Moscow, Russia.
5. Dzhonson, R. Kast, F. and Rozencvejg, D. (1971) *Sistemy i rukovodstvo sistemami* [Systems and systems management], Sovetskoe radio, Moscow, Russia.
6. Pokropyvnyj, S. F. (2003) *Ekonomika pidpryemstva* [Economy of the enterprise.], KNEU, Kyiv, Ukraine.
7. Kozachenko, A. V. Ponomarev, V. P. and Ljashenko, A. N. (2003) *Jekonomicheskaja bezopasnost' predpriyatija: sushhnost' i mehanizm obespechenija*, [Economic security of an enterprise: essence and mechanism of security], Libra, Kyiv, Ukraine.
8. Krajuhin, G. A. (1984) *Planirovanie na mashinostroitel'nyh predpriyatijah (ob#edinenijah)* [Planning at machine-building enterprises (associations)], Vysshaja shkola, Donetsk, Ukraine.
9. Kuz'min, O. Ye. and Mel'nyk, O. H. (2002) *Teoretychni ta prykladni zasady menedzhmentu* [Theoretical and applied principles of management], NU «LP», Lviv, Ukraine.

10. Meskon, M. Al'bert, M. and Hedouri, F. (2016) *Osnovy menedzhmenta* [Fundamentals of management], Vil'jams, Moscow, Russia.
11. Nelep, V. M. (2004) *Planuvannia na ahrarnomu pidpriemstvi* [Planning for agricultural business], KNEU, Kyiv, Ukraine.
12. Orlov, O. O. (2002) *Planuvannia diial'nosti promyslovoho pidpriemstva* [Planning for the activities of the industrial enterprise], Skarby, Kyiv, Ukraine.
13. Batenko, L. P. Bielov, M. A. and Moskaliuk V. Ye. (2005) *Planuvannia diial'nosti promyslovoho pidpriemstva* [Planning for the activities of the industrial enterprise], KNEU, Kyiv, Ukraine.
14. Kozachenko, H. V. Pohorelov, Yu. S. Khlap'onov, L. Yu. and Makukhyn, H. A. (2007) *Upravlinnia zatratamy pidpriemstva* [. Enterprise cost management], Libra, Kyiv, Ukraine.
15. Fajol', A. Jemerson, G. Tejlor, F. and Ford G. (1992) *Upravlenie – jeto nauka i iskusstvo* [Management is a science and an art], Respublika, Moscow, Russia.
16. Kyrychenko, O. A. Laptiev, S. M. Pryhunov, P. Ya. and Zakharov, O.I. (2010) *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu* [Management of financial and economic security], Dorado-Druk, Kyiv, Ukraine.
17. Hadson, K. L. (1998) *Organizacija i upravlenie predprijatiem* [Organization and management of the enterprise], Jekonomika, Moscow, Russia.
18. Shershn'ova, Z. Ye. (2004) *Stratehichne upravlinnia* [Strategic management], KNEU Kyiv, Ukraine.
19. Jang S. (1972) *Sistemnoe upravlenie organizaciej* [System management of the organization], Sovetskoe radio, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 13.07.2023 р.